

gyengébb szikrák is rettenetes gyulladásokat okozhatnak, amely gyakran minden szerencsétlenségnek s néha minden halálos vétkeknek forrása lehet.“ (XXIV. l.) De a hatást mástól is reméli: „Olyan édes gondolkodást és szomorkodást hágy a lélekben, melyet mintegy meghálálni kíván az ember a szeretetnek és annak, aki elő tudja adni.“

Az *Eufemiá*-ban a célt így tűzi ki: „Az író szándéka ezen munkában egy olyan tusakodásban szaggatott szívet mutatni, valamint a *Komensben* vagyoni, hogy jobban is kijelenthesse, milyen alkalmas legyen a vallás és a szerelmi vetélkedése egy valóságos nagy méltóságú szomorújátékra.“ A drámát itt is prózai elbeszélések előzik meg. Az elsőben első-személyes elmondásban halljuk Konstancia és Sz. Albon szerelmének szomorú történetét. Ezt követi (100—103. l.) a históriának egy rövidebb változata: „egy ritka és mulatságos történet“, azzal az eltéréssel, hogy itt a gyónás után az egymásraisínerés leírása színesebb, viszont a hősnő önkéntesen marad a zárdában és sárgaságban hal meg. Harmadik prózai változata: „Egy anglus író munkája szerént Eufemia esetének rövidebb jegyzése“ (103—113. l.); e szerint az elszakadásnak családi összekülönbözés az oka, a gyónás még a beöltözés előtt történik, a felismerés pedig a beöltözés után a férfi levele alapján; de a levél búcsúzó és a zárdában való megmaradásra biztató. Körülbelül egyidőben hal meg a két szerelmes, és Konstancia kérésére egy sírba kerülnek; sírjukon ez az írás: „Itt nyugszik a testek Ferenc atyának és Constantia szerzetes szíznak — egymást életekben szerették, és a halál őket el nem választotta.“ A prózai rész arról is tájékoztat, hogy e forrásokat hogyan és miért változtatta meg az író a drámában: „Eufemia magát a vallással megerősítvén, sok hánykolódások, viaskodások után asszonya leszen hajlandóságának végre, és inkább elvész fájdalmai alatt, mintsem állapotját elhagyja. Ha engedett volna Theotimus kérelmének, akkor nem volna jó erkölcs benne, és a darabnak célozott vége semmivé lenne.“ (126. l.)

Maga a darab (127—214. l.) rövidebb e prózai szövegeknél; nyilvánvaló tehát, hogy mind a két kötetnek ott a helye a magyar regény előzményeiként felsorolt művek között, ha irodalmi értékéről nem is mondhatunk többet, mint amit Beöthy írt róla: „Alig egyéb Bárocsi-studiumnál, az eredetinek bátorsága, csínja és könnyűsége nélkül.“

Alszegehy Zsolt.

Költemények: egy fiatal egygyesület 'sengéje.

— Az erdélyi almanach-kiadványok könyvészetéhez. —

Petrik (Magyarország bibliographiája II. 480 l.) felsorolja és jegyzékbe veszi a következő könyvet: *Költemények. Egy fiatal egygyesület 'sengéje* (8-r. 174 l. és 1 lev.) Kolosvárott 1834. Burián Pál könyvárosnál. E kiadványnak kezelési szempontból megvan az a fogyatékosága, hogy címszava nincs; illetőleg lehet kettő is, de egyik se kellően tájékoztató. Ki a szerző vagy szerkesztő? *Egy fiatal egygyesület?* Világos, hogy ez a címszó akár mint a szerkesztőnek v. szerkesztőknek, akár mint szerzőknek a neve szokatlan, nehezen megtartható az emlékezetben, sőt cédu'ázása is különös. Petrik is a tartalmat

jelző *Költemények*, a címlapon olvasható első szó, azaz a tartalom alapján illesztette be a jelzett helyre, a K-betűs művek közé. Tehát a nem könnyen megkereshető és megtalálható könyvek közé tartozik.

Nem könnyen megtalálható e kiadvány azért is, mert valószínűleg kevés példányban jelent meg. Magam pl. egyetlen kolozsvári könyvtárban sem találtam meg. Pedig ha valahol, hát a hat gazdag kolozsvári közkönyvtár valamelyikében csak meg kellene lennie e Kolozsvárt nyomtatott és kiadott könyvnek. De nincs, nem volt meg. Végre egy antikváriusi könyvjegyzék alapján hozzájutottam és beszereztem egy példányt az EME könyvtára számára.

A nehezen felhajtott kiadványt olvasgatva és vizsgálva megállapítottam először is azt, hogy e kiadvány, melynek pontos címe: *Költemények*. Egy fiatal egyesület 'sengője. Kolozsvárott. Burián Pál könyvárosnál. 1834., a címlapot kivéve teljesen és tökéletesen azonos az *Aglája c. almanach* 1830-ban megjelent második kötetével. Tartalom, nagyság, papíros, betűk, nyomás, sajtóhibák, helyesírás teljesen azonosak. Csak a címlap más: *Aglája*. Kiadta Kelemen János. A kolozsvári Réf. Kollégium Könyvtárnokja. Második kötet. Kolozsvárt. Nyomtatott a Királyi Lyceum betűivel. 1830. Hiányzik azonban a második kiadásból, helyesebben az új lenyomatból a cenzúra imprimatúrája (Móhes Sámuel), a gróf Rhédei Adámhoz intézett ajánlás és előszó, végül a nyomtatásbeli nevezetesebb hibákat feltüntető utolsó lap. E hiányzó részek az *Aglájában* számozatlan lapokon voltak kinyomtatva. Úgyhogy az *Aglája II. k.* és a *Költemények* lapszámozása is teljesen egybevágó, azonos: 174 l.

Mivel nyomdászatiilag a *Költemények* az *Aglája II.* kötetével a számozatlan lapokat kivéve teljesen azonos kiadvány, bizonyos, hogy a *Költemények* mint kiadvány nem más, mint az *Aglája II.* kötetének új címlappal és fedőlappal ellátott kiadása. Mint hogy pedig a *Költemények*ből hiányzik a gróf Rhédei-nek szóló dedikáció, az új kiadás magyarázata éppen ebben található meg. Abban, hogy az *Aglája II.* kötetét gróf Rhédei Adám az ékes ajánlás ellenére sem támogatta oly mértékben, amennyire azt Kelemen János, a kiadó remélte. A legtöbb példány a kiadó nyakán maradt s négy év múltán, a támogatás iránt táplált remények teljes meghiúsultakor, a dedikáció elhagyásával újra forgalomba hozta Burián Pál könyvárus útján, de a nyomtatóműhely megnevezése nélkül.

Petrik szokása szerint adja mindkét helyen a tartalmat. Az *Aglája* cím-szó alatt (I. k. 28. l.) pontosan a *Foglalat* szerint és sorrendjében, ellenben a *Költemények* címszó alatt előbb a prózai művek szerzőit sorolja fel, aztán a költeményekét. Ennek következtében Petrikből nem vehető észre, hogy a két kiadvány tartalma teljesen ugyanaz.

Még csak annyit, hogy gróf Rhédei Adám e tájt Doboka vm. főispánja, később Erdély kincstárnoka a legvagyonosabb főurak közé tartozott. Felesége, gróf Teleki Mária Blair Hugótól fordított prédikációit kiadta (1827). Tehát mindenképpen hivatott és alkalmas irodalmi patronusnak látszik. Mi okozta mégis a Kelemen János palinódiáját, homály fedi.

Csak az bizonyos, hogy a *Költemények c. almanach* teljesen azonos kiadvány mind nyomdailag, mind tartalmilag az *Aglája* 1830-diki második kötetével. Aki a könnyebben hozzáférhető *Aglája* második kötetét bírja és ismeri, nem szükséges, hogy a *Költemények* után kutasson.

Kristóf György.